

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. De occulta compensatione excusante debitorem a restituendo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

ARTICULUS III.

De occulta compensatione excusante debitorem a restituendo.

- I. Ut a restitutione reddat immunem, *Compensatio occulta fieri debet cum suis requisitis.*
- II. *Debet quippe esse moraliter certum debitum compensandum, & non dubium, aut probabile.*
- III. *Debitum istud debet esse ex iustitia, non ex alia virtute, puta ex promissione, aut voto, vel ex gratitudine.*
- IV. *Res, qua fiat compensatio, debet esse ipsius debitoris, non deposita, aut alteri hypothecata.*
- V. *Requiritur etiam, ut debitum non possit aliter recuperari sine gravi incommodo. Num sit mortale, cessante scandalo, hanc conditionem omittere?*
- VI. *Debet vitari grave damnum alterius, qui forte infamaretur, ac ipsius debitoris, qui forte iterum restituet.*
- VII. *Num possit cum equivocatione juratus negare, quod aliquid accepit, qui accepit aliquid in compensationem?*
- VIII. *In quibus casibus possunt famuli sibi compensare ab heris suis, quod sibi iudicio prudentium propter famularum debetur?*
- IX. *Si Sacerdos nequeat recuperare decem carolenos debitos a Titio, & hic det illi toridem carolenos pro decem missis celebrandis, poteritne ob compensationem omittere missarum celebrationem?*
- X. *Num filius laborans pro Patre possit pro tali labore aliquid sibi occulte compensare?*
- XI. *Num possit fieri compensatio in delictis, non restituendo, verbi gratia, famam illi, qui te infamavit?*

Et num possit infamia compensari pecunia?

- XII. *Possitne aliquando ob debitum probabile fieri compensatio? Praesertim si probabilitas versetur circa jus, non circa factum?*

I. **O** Ueritur primo, Quandonam Compensatio occulta excuset a restitutione?

Respondeo, occultam compensationem factam cum debitis requisitis excusare debitorem a restitutione, cum per illam tollatur inaequalitas. Quare si creditor compenset sibi creditum suum, accipiendo, quod sibi debetur, liberatur tam debitor ab onere novae restitutionis, quam ipse creditor ab onere restituendi id, quod compensationis causa alteri subtraxit; cum hic non sit rationabiliter invitus: Si tamen sine debitis conditionibus fiat compensatio, peccatur ex D. Th. quaest. 66. art. 5.; quia fit injuria publicae potestati, quae ad hoc constituta est, ut singulis tribuat jus suum.

II. Requisite autem ad licitam compensationem sunt, Primo ex Less. cap. 12. num. 58., ut debitum compensandum sit liquidum, & moraliter certum; nam si sit dubium, non est licita compensatio, cum melior in dubiis sit conditio possidentis; unde dici solet, *Liquidum ad non liquidum non est compensatio.*

III. Secundo, ut tale debitum sit ex iustitia, non ex promissione, ex voto, ex charitate, ex gratitudine, &c. Ratio est, quia sola lex iustitiae obligat ad restitutionem. Proinde communiter Doctores rejiciunt Petrum Navar. existimantem, quod in solo debito ex gratitudine possit fieri compensatio.

IV. Tertio, ut non accipias rem aliquam apud debitorem depositam, aut alteri hypothecatam, sed vel rem tuam, quae sit penes debitorem, vel

rem

rem ipsius debitoris, quia compensatio fieri debet ex bonis debitoris sine præjudicio alterius.

V. Quarto, ut non possis aliter creditum tuum recuperare, vel certe non sine notabili molestia, & expensis, aut non sine amissione benevolentiae, & favoris. Putant tamen Dian. part. 7. tract. 6. resol. 17., Moya part. 2. tract. 6. resol. 1., Trull., & alii non esse mortale, cessante scandalo, hanc conditionem omittere; quia non fit injuria Judici, nec turbatur Respublica, quando id fit occulte.

VI. Quinto, ut absit periculum scandalum, vel infamiae, ne tanquam infameris tu, aut alter, teneris enim ex charitate vitare damnum tertii innocentis, quoties notabiliter excedit damnum illius id, quod tu patereris, si compensationem ommitteres: Et propter eandem rationem peccas etiam contra justitiam, si accipias a debitore rem diversam tibi debitam cum damno debitoris, quod longe majus sit damno tuo; Cum enim in tali casu debitor non debeat restituere, sed possit restitutionem differre juxta dicta art. 1., tu sine rationabili causa eris causa illius damni, atque adeo ad restitutionem teneris.

Demum ex charitate vitare debes, si commode fieri potest, ne debitor, aut ejus hæres ignorans compensationem a te factam, vel iterum tibi debitum solvat, vel permaneat in peccato existimando se teneri ad restituendum; unde fingere poteris, quod illi debitum remittas, aut alia via id vitare.

VII. Ex dictis sequitur primo ex Less. cap. 12. num. 61. contra Joannem Medinam, quod si feratur excommunicatio contra eos, qui aliquid furrpauerunt, talis excommunicatio non cadit in eum, qui aliquid in compensationem accepit, etiamsi alia via id recuperare potuerit; dummodo de-

Pars III.

bitum sit liquidum, & res surrepta sit debitoris; Quamvis enim non servando reliquas condiciones compensationis peccarit, at non contra justitiam; Judex autem per interminationem excommunicationis solum vult cogere injustum detentorem; Et ideo nonnulli docent, quod si is interrogetur a Judice, an aliquid acceperit, possit cum juramento negare, quod acceperit, idest injuste, prout Judex intendit; Probabilius tamen est, quod docet Navar. cap. 17. num. 114. apud eundem Less.: quod si non recte accepit, eo quod via juris facile illud recuperare potuisset, quamvis juste retineat, juridice tamen interrogatus tenetur verum fateri; quia Judex habet tunc jus interrogandi, sicut & de aliis delictis; unde non potest uti æquivocatione, & artificio prædicto.

VIII. Sequitur secundo ex eodem Less., famulos non posse sibi compensare ex bonis dominorum, dum conqueruntur de salario, quod putant esse parvum, & opposita sententia damnata est ab Innoc. XI. in thesi 17., quæ habet: *Famuli, & famule domestica possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt*: Tunc solum possunt famuli sibi compensare, quando judicio prudentium aliquid iis debetur, non ex obligatione gratitudinis, sed justitiæ; Quod dupliciter potest contingere, Primo, si parvo quidem sit conventum a famulo, ea tamen mente, ut dominus servitio diligenter præstito esset suppleturus, & hanc mentem famuli dominus satis adverterit; tunc enim dominus tenetur supplere, seu salarium augere ex justitia; quia hoc tacite in pacto continetur. Secundo, si famulus pressus necessitate exiguo convenit, cum dominus amplius dare noluerit; tunc enim operam suam pluris valentem non sponte parvo locavit,

R sed

sed involuntarie secundum quid, seu necessitate compulsus; Sicuti qui parvo, seu infra pretium infimum iustum vendit rem aliquam magni pretii, pressus necessitate, pariter compensare potest sibi usque ad pretium infimum iustum: Quare dominus in casu nostro ex iustitia tenetur supplere stipendium ad aequalitatem. Hoc tamen intelligendum, si dominus tali servitio egebat, aut si magnum ex eo capit emolumentum; aliter si ad tuas, vel alterius preces sine suo magno commodo in famulum te admittit, merito potuit minus offerre, & dare, cum merces ultroneae vilescant. Sicut etiam potest minus offerre, quando ob multitudinem famulorum pretium famulatus decrevit.

Sequitur tertio, posse famulos retinere de victu sibi a domino praestito, quod sibi ex eo subtrahunt, alias comesturi; non tamen quod iis superest post saturitatem; Si tamen certa portio iis assignata sit, possunt de illa libere disponere, ut notant Sanch., Lug., Dian. part. 7. tract. 7. resol. 22.

IX. Sequitur quarto, posse Sacerdotem, qui pecunia credita decem missas celebravit, si non possit pecuniam hanc recuperare, oblati deinde decem carolenis pro aliis decem missis, pecuniam hanc retinere, & alias decem missas non celebrare, ut notat Peirinus apud Tambur. lib. 3. de Sacrif. Missae cap. 1. §. 3.; dummodo tamen vitet damnum tertii, videlicet aut animae purgantis, aut infirmi, &c.; Si enim missae pro istis petantur, & non pro ipso debitore, non videtur id licere, quicquid dicat Puente-Hurtad. in propol. 37. damnatam ab Innoc. XI.; Non enim est aequum, ut illi patiantur tam grave damnum ob delictum debitoris, quamvis ad eundem debitorem pertineat.

X. Sequitur ultimo ex Dian. part. 4. tract. 4. resol. 66., Laym., Less.,

& aliis contra Molin., Petrum Navar., & alios communius, probabiliter excusari filium cauponis, mercatoris, &c., si velit a patre salarium, quod alteri extraneo deberetur, adeo ut si ob metum reverentialem illud non exigat, possit clam a Patre accipere, demptis tamen expensis, quas in eo alendo pater insumit.

XI. Quaeritur secundo, An licita sit compensatio non solum in facultatibus, seu in bonis fortunae eo modo, quo diximus, sed etiam in delictis, seu in actionibus, quae ex delicto nascuntur: Verbi gratia, si Titius, & Cajus se mutuo infamarint, & Titius nolit, aut non possit famam refarcire, poteritne Cajus uti compensatione, ita ut nec ipse famam restituat?

Respondeo, Petrum Navar. negare; hinc enim sequeretur, quod sicuti qui potest compensare sibi pecuniam, potest non solum non restituere, sed etiam clam accipere pecuniam debitoris, ut sibi compenset; ita si Titius posset compensare sibi famam iniuste ablatam a Cajo, posset pariter non solum non restituere famam Cajo, sed etiam positive illum infamare, quod nemo dixerit.

Verum communius cum Bonac. hic docent, licitam esse huiusmodi compensationem, non quidem ante factum, quia esset vindicta, sed post factum, dummodo servetur aequalitas delictorum. Et ratio est, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur; Unde fit, quod quando uterque conjux commisit adulterium, neuter privetur jure petendi debitum, cum detur compensatio; Quin immo nonnulli Doctores volunt etiam in delictis diversi generis licitam esse compensationem; Verbi gratia, si maritus occidit adulterantem cum sua uxore, potest consonam compensationem facere cum injuria ab occi-

ciso sibi illata per adulterium, quamvis homicidium, & adulterium sint diversi generis.

Addit Less. cap. 1. dub. 25., probabile etiam esse, quod possit fieri compensatio infamiae cum damno fortunarum; Unde si Titius, qui te infamavit, nolit, aut non possit famam restituere, possis tu illi denegare pecuniam, quam debes in ea quantitate, quam prudentes existimabunt.

Communius tamen id negant apud Bonac. disp. 2. quaest. 4. punct. 19., quia pecunia, & fama sunt in diverso genere, & unum non potest aequivalere alteri; Justitia autem solum obligat, ut restituatur ablatum, vel aliquid aequivalens; cum ergo pecunia non possit aequivalere famae, quia ex Ecclesiast. *Melius est nomen bonum, quam divitiae multa*; ideo qui non potest famam restituere, non tenetur ex justitia illam pecunia compensare.

XII. Dubium est secundo, An possit fieri compensatio ob debitum probabile?

Respondeo, Doctores apud Dian. part. 7. tract. 10. resol. 16., & part. 9. tract. 9. resol. 46. negare; quia est veluti axioma in materia justitiae, quod A non liquido ad liquidum non datur compensatio; Jus autem probabile ad rem non est liquidum, ergo non potest fieri compensatio ad rem liquidam. Ita Sanch. lib. 6. cap. 3. Suar. de Legibus lib. 5. cap. 18. Pal., Laym., Dicastil., & alii communiter.

Verum Joannes Lugo Card. disp. 16. de Justitia sect. 5. distinguit, dicendo, quod quando opinio probabilis favens creditori versatur circa jus, possit probabiliter fieri compensatio, secus vero si versatur circa factum. Ratio est, quia si probabilitas versetur circa jus, Judex proferre posset sententiam pro creditore, non obstante possessione debitoris; Immo deberet talem sententiam proferre, si

opinio probabilior staret pro creditore; Nam regula illa, *In pari causa favendum est potius reo*, locum habet in causa dubia dubio negativo, vel saltem in dubio probabili circa factum, quia fundatur in alia regula, quod *Actore non probante reus absolvitur*. At si Actor fundet opinionem suam in probabiliori sensu legis, non dicitur non probare, nec dicitur esse par causa actoris, & rei; ergo si non potest creditor sine gravi incommodo ad judicem recurrere, poterit sententiam, quam judex proferret, amplecti, & sic compensare sibi debitum probabile probabilitate juris; quamvis id in praxi sit valde periculolum.

Hinc primo multi Doctores cum Less. cap. 12. disp. 25., Molin., Ledesm., Dian. part. 2. tract. 5. resol. 30. docent, quod liceat infamato compensationem facere negando pecunias, quas debet Petro, qui non potest, aut non vult refarcire famam, eo quod probabilis sit sententia docens infamiam compensandam esse pecunia, quando non potest in proprio genere restitui; Quamvis opposita sententia sit communior.

Secundo Sylvius, Malder., & alii docent, quod si duo se mutuo infamarunt, possint, quando damnum est aequale, compensare sibi, itaut neuter teneatur restituere, donec alter restituat; quod fundatur in opinione probabili, quod licita sit in infamia compensatio; Quamvis opposita sententia sit probabilissima.

Tertio, docent multi cum Less. cap. 19. dub. 3., Molin., Granad., & aliis, quod qui ex testamento minus solemniter habere debet legatum, possit illud sibi retinere, vel compensationem facere, eo quod probabilis sit sententia, quod jure naturae hujusmodi testamentum sit validum, atque adeo in foro conscientiae debeantur legata in eo facta; Quamvis contra-

R 2 ria

ria opinio sit satis communis, & probabilis.

Quarto, docet Less. ibidem, posse heredem ab intestato uti compensatione occulta contra eum, qui bona defuncti possidet ex testamento minus solemni; quia probabilis est sententia, quod ea bona debeantur heredi ab intestato, cui opinioni potest se conformare.

Neque obstat ratio adducta, videlicet iniquum videri, quod debitum incertum, & non liquidum cum liquido compensetur. Nam si quid probat hoc argumentum, probaret non solum contra compensationem, sed etiam contra solutionem. Probaret enim, quod qui habet creditum solum probabile, non possit petere, nec accipere solutionem a debitore; quia res certa solveretur pro debito incerto, & probabilis; Unde etiam sequeretur, quod neque in iudicio liceret agere, vel exigere, nisi cum evidenti iure; Quare iniquum dumtaxat est, debitum non liquidum, seu dubium cum liquido compensare, non vero probabile probabilitate juris potiori. Et ratio a priori est, quia sicuti solutio, ita compensatio licita est eo ipso, quod nititur ratione probabiliori; sicuti in aliis materiis, verbi gratia, in jejuniis, in recitatione horarum, &c., si probabile est te excusari, poteris certe omittere jejunium, & recitationem horarum ob rationem probabilem, & sic incertam; quamvis ob merum dubium non excuseris; ad licitam enim operationem universim facis est probabilitas. Qua de re plura congerit P. Andreas Zuccherius in suis valde eruditissimis Decisionibus Patavinis de Restitutione Casu 2. Mensis Martii.

Hinc Franciscus Lugo apud Dian. loc. cit. ad qualicumque, An si Petrus possideat equum, quem tu probabiliter putas esse tuum, possis illum eo spo-

liare? docet, communiter id negari, quia quamvis proprietatem possidentis sit solum probabilis, possessio tamen est certa, & ideo præponderat tui probabili proprietati in contrarium; Deinde addit, Joannem Sanch. disp. 43. distinguere dicendo, quod si probabilitas sit orta circa factum, scilicet ex probationibus, & testimoniis, non possit ea re spoliare possidentem, nisi per auctoritatem iudicis; secus vero si probabilitas sit circa jus, verbi gratia, quia tibi debetur legatum ex testamento minus solemni, aut ex alio probabili titulo. Ratio est, quia possessio prævalet tantum contra dubium negativum, non vero contra probabilem opinionem circa jus; Immo Sanchius num. 56. addit, aliquos viros doctos a se consultos putare, probabile etiam esse, quod talis compensatio fieri possit, etiam si opinio probabilis, quod res sit tua, sit circa factum, seu orta ex probationibus, & testimoniis; quam sententiam ipse etiam Franciscus Lugo ut probabilem amplectitur, quia sive opinio probabilis sit circa factum, sive circa jus, possessio in utroque casu nititur proprietate, quæ solum est probabilis; unde non impedit usum contrariæ opinionis.

His tamen non obstantibus, dico cum communi Doctorum, in praxi ab hac opinione abstinendum esse, etiam cessante scandalo, sed juridice expectandam esse sententiam iudicis; Ratio est ex Cardinali Joanne De Lugo disp. 16. num. 106., quia scandalosum est, quod quilibet in re dubia sit iudex in propria causa: Hoc enim furtis immensum ostium aperiret. Quod confirmatur ex propositione illa decima septima ab Innoc. XI. damnata, ut scandalosa, quod famuli possint occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt;

Quæ

Qua opinio non fuisset damnata ut scandalosa, si vera esset opinio adducta Joannis Sancii, quod possis tu spoliare Petrum re, quam possidet ob solam probabilitatem, quod ea tibi debeat.

Adde, quod tenuis probabilitas non satis est ad licite operandum, ex propos. 3. damnata ab Innoc. XI. Atqui in opinione Joannis Sancii daretur solum tenuis probabilitas; ergo non subsistit. Probatur minor, quia probabilitas probabilitatis est tenuis probabilitas; in ea autem sententia daretur solum probabilitas probabilitatis; nam probabile est, quod possit fieri compensatio, quando probabile est, quod res, quam Petrus possidet, sit tua; ergo ex probabilitate, quod sit tua, oriretur probabilitas compensationis; Unde haberetur probabilitas probabilitatis, & sic tenuis probabilitas, quod non accidit in casu, quo quis non jejundet ex probabili opinione, quod non teneatur jejunare; Certum enim est in tali casu, quod non teneatur.

ARTICULUS IV.

De Compositione, & Iudicis auctoritate excusantibus a restituendo.

- I. *Liberat a restitutione debitorem compositio, qua fiat a Pontifice, vel ab Episcopo in propria Diœcesi pro debitis dumtaxat incertis. Et probabiliter si deinde dominus compareat, nihil ei debetur.*
- II. *Quid requiratur, ut possit Pontifex pro debitis certis compensationem, aut dispensationem concedere? Sicut potest Pontifex in pœnam privare rem bonis temporalibus, ita potest deobligare debitorem a restitutione facienda alicui criminoso.*
- III. *Multipliciter potest Iudex eximere debitorem ab onere restituendi, præ-*

sertim in pœnam delicti a creditore parvati; Vel si ex equitate aliquid alicui adjudicet, quod ex rigore justitiæ illi non debetur.

I. **Q**uæritur primo, Utrum compositio a Prælato obrenta liberet a restitutione debitorem?

Respondeo, procul dubio excusare compositionem obrentam a Pontifice, si tamen dominus rei alienæ ignoretur; videtur enim Pontifex in tali casu habere causam disponendi de rebus alienis; cum enim debita incerta ex jure tantum positivo restitui debeant pauperibus, & Pontifex possit in jure tantum positivo dispensare, potest pariter super istis debitis compositionem permittere; itaut qui, verbi gratia, debet centum aureos creditoribus incertis, solvat tantum viginti pro fabrica Divi Petri, aut aliis pauperibus, & sic liber maneat totaliter a debito, ut diximus quæst. 3. art. 6.; Ubi ostendimus, quod si post compositionem compareat dominus, probabile sit rem illam non esse restituendam, cum compositio æquivalet præscriptioni, & restitutioni: Ostendimus etiam, compositionem probabiliter posse etiam ab Episcopo fieri pro sua Diœcesi.

II. Addimus nunc, quod si creditores sint certi, & cogniti, Pontifex non possit liberare a restitutione debitorem, nisi tamen gravis causa subsit; quia non potest Pontifex, aut Princeps absque justa causa donare bona unius alteri, cum non sit dominus bonorum subditorum, sed tantum defensor juris illorum, & iudex, vindexque criminum: Si tamen causa justa subsit, faciens ad spirituale regimen, potest dispensatio Pontificis a restitutione eximere debitorem, cum habeat Pontifex potestatem indirectam in bona temporalia subditorum; quatenus scilicet ad bonum illorum spiri-

tua-